

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE nr. _____
din _____ 2023

**privind aprobarea proiectului de Lege
privind evaluarea externă a judecătorilor și candidaților
la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție**

Guvernul HOTĂRĂȘTE:

Se aprobă și se prezintă Parlamentului spre examinare proiectul de Lege privind evaluarea externă a judecătorilor și candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție.

PRIM-MINISTRU

Contrasemnează:
Ministrul justiției

LEGEA
privind evaluarea externă a judecătorilor și candidaților
la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție

În vederea asigurării integrității judecătorilor Curții Supreme de Justiție și a sporirii încrederii societății în activitatea acesteia, dar și în sistemul justiției,

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Obiectul legii

Prezenta lege reglementează raporturile juridice aferente procedurii de evaluare externă a integrității etice și financiare (în continuare - evaluare) a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție.

Articolul 2. Scopul și principiile evaluării

(1) Evaluarea reprezintă un exercițiu excepțional, unic și limitat în timp, efectuat pentru verificarea integrității subiecților prevăzuți la art. 3 alin. (1).

(2) Evaluarea judecătorilor și candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție este efectuată în baza următoarelor principii:

- a) independența Comisiei de evaluare;
- b) echitatea procedurii de evaluare;
- c) publicitatea actelor emise în procesul evaluării;
- d) caracterul excepțional al evaluării.

Articolul 3. Subiecții evaluării

(1) Subiecții evaluării sunt:

a) judecătorii Curții Supreme de Justiție, în funcție la data intrării în vigoare a prezentei legi, inclusiv cei suspendați din funcție;

b) candidații la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție.

(2) Nu sunt supuși evaluării:

a) judecătorii și candidații la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție care au promovat evaluarea integrității prevăzută de Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor;

b) judecătorii care, în termen de 20 de zile de la notificarea privind începerea evaluării, depun cerere de demisie.

(3) Cererea de demisie depusă în condițiile alin. (2) lit. b) poate fi retrasă doar în interiorul termenului de 20 de zile. Depunerea de către judecător a cererii de demisie după expirarea acestui termen, indiferent de motivul invocat, se echivalează cu nepromovarea evaluării.

(4) La data recepționării cererii de demisie, Consiliul Superior al Magistraturii informează Comisia de evaluare. Consiliul Superior al Magistraturii examinează cererea de demisie și se pronunță asupra acesteia în cel mult 10 zile de la expirarea termenului prevăzut la alin. (3) și informează Comisia de evaluare despre hotărârea adoptată.

Capitolul II

COMISIA DE EVALUARE

Articolul 4. Competența și mandatul Comisiei de evaluare

(1) Comisia de evaluare efectuează evaluarea integrității subiecților prevăzuți la art. 3 alin. (1)

(2) Comisia de evaluare nu este autoritate publică, în sensul prevederilor Codului administrativ. Activitatea Comisiei de evaluare nu este publică, cu excepțiile stabilite în prezenta lege și regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de evaluare.

(3) Pentru realizarea mandatului său, Comisia de evaluare are următoarele competențe:

a) colectează, acumulează și verifică prin mijloace neinterzise de lege orice date relevante pentru evaluare;

b) accesează orice sisteme informaționale care conțin date relevante pentru realizarea mandatului său, inclusiv prin intermediul platformei de interoperabilitate (MConnect);

c) solicită informații de la subiectul evaluat;

d) solicită și obține gratuit de la alte persoane fizice și juridice de drept public sau privat, inclusiv de la instituțiile financiare;

e) audiază subiectul evaluat și alte persoane ce dețin informații relevante pentru evaluare;

f) efectuează evaluarea și adoptă rapoarte privind rezultatele evaluării;

g) are alte competențe prevăzute de prezenta lege.

(4) Comisia de evaluare activează până la numirea ultimului judecător al Curții Supreme de Justiție, inclusiv până la finalizarea examinării de către Curtea Supremă de Justiție a ultimei contestații depuse împotriva hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii potrivit art. 18.

(5) Finanțarea activității Comisiei de evaluare și a secretariatului acesteia se efectuează din contul și în limitele mijloacelor financiare aprobate în legea bugetară anuală, din alte surse neinterzise de lege.

Articolul 5. Independența Comisiei de evaluare

(1) Comisia de evaluare este independentă funcțional și decizional față de orice persoane fizice sau juridice, indiferent de forma juridică de organizare a acestora, inclusiv față de fracțiunile politice și partenerii de dezvoltare care au participat la desemnarea membrilor acesteia.

(2) În activitatea sa, Comisia de evaluare se conduce de Constituția Republicii Moldova, de prezenta lege și de alte acte normative ce reglementează domeniile conexe activității sale. Procedura de evaluare este stabilită de prezenta lege și regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de evaluare.

(3) Comisia de evaluare elaborează și aprobă regulamentul propriu de organizare și funcționare, care se publică pe pagina web oficială a Comisiei de evaluare.

(4) Partenerii de dezvoltare nu pot da indicații Comisiei de evaluare sau secretariatului acesteia cu privire la aspectele ce țin de realizarea mandatului Comisiei.

(5) Membrul Comisiei de evaluare și angajații secretariatului beneficiază de imunitate funcțională și nu pot fi trași la răspundere pentru opinia exprimată în exercițiul mandatului. Urmărirea penală împotriva acestora este pornită de Procurorul General, cu acordul Comisiei de evaluare. În caz de infracțiune flagrantă, acordul Comisiei de evaluare nu este necesar.

Articolul 6. Componenta Comisiei de evaluare

(1) Comisia de evaluare este formată din 6 membri numiți cu votul a 3/5 din deputații aleși după cum urmează:

a) 3 membri cetățeni ai Republicii Moldova – propuși de fracțiunile parlamentare, cu respectarea reprezentării proporționale a majorității și a opoziției;

b) 3 membri – propuși de partenerii de dezvoltare.

(2) În scopul desemnării membrilor prevăzuți la alin. (1) lit. a), fracțiunile parlamentare prezintă Comisiei parlamentare juridice, numiri și imunități informația despre candidații identificați. Comisia juridică, numiri și imunități examinează candidaturile propuse și aprobă, cu votul majorității membrilor comisiei, rapoarte cu referire la fiecare candidat. Proiectele hotărârilor de Parlament se elaborează de Comisia juridică, numiri și imunități pentru fiecare candidat în parte și se prezintă în plenul Parlamentului pentru a fi dezbătute și adoptate cu majoritatea prevăzută la alin. (1).

(3) Dacă una dintre fracțiunile parlamentare nu asigură desemnarea candidaturii în termenul prevăzut, Comisia juridică, numiri și imunități înaintează proiectele hotărârilor de Parlament și rapoartele pentru candidații desemnați conform alin. (2) spre dezbateră în plenul Parlamentului.

(4) Dacă una dintre fracțiunile parlamentare nu a desemnat nici o candidatură, sau dacă candidatura propusă nu a fost aprobată cu numărul necesar de voturi, Comisia de evaluare se constituie și activează cu numărul de membri ce a fost confirmat prin hotărâre a Parlamentului conform alin. (7).

(5) În scopul desemnării membrilor prevăzuți la alin. (1) lit. b), partenerii de dezvoltare prezintă Parlamentului, printr-o scrisoare comună, o listă din cel mult 6 persoane eligibile. În cadrul Comisiei parlamentare juridice, numiri și imunități se examinează candidaturile propuse și se aleg 3 persoane care au obținut cel mai mare număr de voturi în cadrul ședinței comisiei parlamentare. Acestea sunt propuse plenului Parlamentului în vederea numirii în calitate de membri ai Comisiei de evaluare. Comisia parlamentară elaborează proiectul hotărârii Parlamentului, însoțit de un raport, care se dezbate în plenul Parlamentului și se adoptă cu votul majorității prevăzute la alin. (1).

(6) În sensul prezentei legi, prin parteneri de dezvoltare se înțeleg donatorii internaționali (organizațiile internaționale, misiunile diplomatice și reprezentanțele acestora din Republica Moldova) activi în domeniul reformei justiției și combaterii corupției în ultimii 2 ani. Lista acestora se aprobă prin dispoziție a Guvernului.

(7) Componenta nominală a Comisiei de evaluare se confirmă prin hotărâre a Parlamentului.

(8) Membrii Comisiei de evaluare prevăzuți la alin. (1) lit. a) beneficiază lunar de o indemnizație echivalentă cu dublul salariului de bază al judecătorului Curții Supreme de Justiție cu vechimea în muncă în funcția de judecător de peste 16 ani, stabilit la data intrării în vigoare a prezentei legi.

Articolul 7. Calitatea de membru al Comisiei de evaluare

(1) Membrul Comisiei de evaluare trebuie să corespundă următoarelor cerințe:

- a) are studii superioare;
- b) are o reputație ireproșabilă;
- c) are cel puțin 10 ani de experiență în unul sau mai multe dintre următoarele domenii: juridic, economic, fiscal, financiar;
- d) nu a deținut funcția de deputat în Parlament sau de membru al Guvernului în ultimii 3 ani;
- e) nu a făcut parte dintr-un partid politic în ultimii 3 ani;
- f) nu a deținut funcția de judecător sau procuror în Republica Moldova în ultimii 3 ani;
- g) cunoaște limba engleză la nivel suficient pentru realizarea sarcinilor Comisiei de evaluare.

(2) Calitatea de membru al Comisiei de evaluare este incompatibilă cu orice funcție publică. Situațiile de incompatibilitate a membrilor Comisiei de evaluare trebuie declarate imediat și soluționate în termen de 10 zile de la declarare.

(3) Calitatea de membru al Comisiei de evaluare încetează în următoarele cazuri:

- 1) demisie;
- 2) revocarea membrului pentru:
 - a) survenirea circumstanțelor de incompatibilitate sau necorespondere a cerințelor stabilite la alin. (1);

b) încălcarea intenționată a prezentei legi sau a regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei de evaluare;

c) săvârșirea unei infracțiuni cu intenție;

d) neparticiparea la cel puțin 3 ședințe ale Comisiei de evaluare fără motive temeinice;

e) imposibilitatea exercitării funcției de membru al Comisiei de evaluare, inclusiv din motive de sănătate, pentru o durată mai mare de 30 de zile.

3) deces;

4) încetarea activității Comisiei de evaluare.

(4) Membrul Comisiei de evaluare este revocat prin decizia motivată a comisiei, adoptată cu votul secret a 2/3 din membrii acesteia, care se transmite pentru informare Parlamentului. Membrul vizat nu participă la vot.

(5) În cazul încetării calității de membru al Comisiei de evaluare în baza temeiurilor stabilite la alin. (3) pct. 1)–3), președintele Comisiei de evaluare sau, după caz, șeful secretariatului Comisiei de evaluare, sesizează imediat Parlamentul, în vederea organizării procesului de selectare și numire a unui nou membru conform procedurii stabilite pentru membrul comisiei al cărui mandat a încetat.

(6) Membrii Comisiei de evaluare, prevăzuți la art. 6 alin. (1) lit. a) trebuie să completeze anual declarația de avere și interese personale, în sensul Legii nr. 133/2016 privind declararea averii și intereselor personale. Declarațiile de avere și interese personale ale membrilor prevăzuți la art. 6 alin. (1) lit. a) și curriculum vitae (CV) ale tuturor membrilor se publică pe pagina web a Comisiei de evaluare.

Articolul 8. Președintele Comisiei de evaluare

(1) Comisia de evaluare este condusă de un președinte, ales prin vot secret, din rândul membrilor comisiei, cu votul majorității membrilor acesteia. În cazul absenței președintelui Comisiei de evaluare, atribuțiile acestuia sunt exercitate de un membru al comisiei desemnat de acesta.

(2) Președintele Comisiei de evaluare are următoarele atribuții:

a) coordonează activitatea Comisiei de evaluare și a secretariatului Comisiei de evaluare;

b) convoacă ședințele Comisiei de evaluare;

c) conduce ședințele Comisiei de evaluare;

d) reprezintă Comisia de evaluare în relații cu alte persoane fizice și juridice de drept public sau privat;

e) are alte atribuții prevăzute de prezenta lege și de regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei de evaluare.

(3) Calitatea de președinte al Comisiei de evaluare încetează în cazul:

a) încetării în condițiile art. 7 alin. (3) a calității de membru al Comisiei de evaluare;

b) neîndeplinirii atribuțiilor funcției, la propunerea majorității membrilor Comisiei de evaluare cu votul secret a 2/3 din membrii acesteia.

Articolul 9. Secretariatul Comisiei de evaluare

(1) Comisia de evaluare dispune de un secretariat, care este o structură fără personalitate juridică. Secretariatul Comisiei de evaluare (în continuare – secretariatul) este independent de orice autoritate publică și funcționează exclusiv în vederea asistării Comisiei în realizarea competențelor acesteia. Modul de organizare, funcționare și statele de personal ale secretariatului sunt stabilite în Regulamentul Comisiei de evaluare..

(2) Contractarea angajaților secretariatului se realizează de către partenerii de dezvoltare.

(3) Activitatea secretariatului este coordonată de șeful secretariatului.

(4) La solicitarea președintelui Comisiei de evaluare sau a șefului secretariatului, autoritățile și instituțiile publice sunt obligate să delege sau să detașeze angajați, pentru a asista Comisia de evaluare în realizarea competențelor sale, inclusiv prin derogare de la prevederile legilor ce reglementează funcționarea autorităților și instituțiilor publice respective, precum și de la legile ce reglementează statutul anumitor categorii de funcționari publici.

(5) Secretariatul se subordonează exclusiv Comisiei de evaluare.

Articolul 10. Obligațiile membrilor Comisiei de evaluare

(1) Membrii Comisiei de evaluare au următoarele obligații:

a) să participe, fizic sau prin videoconferință, la ședințele Comisiei de evaluare;
b) să folosească doar în scopul evaluării și să asigure confidențialitatea datelor cu caracter personal care le-au devenit cunoscute în timpul exercitării mandatului de membru al Comisiei de evaluare;

c) să se abțină de la orice activitate, ce ar putea genera un conflict de interese sau de la orice acțiuni incompatibile cu calitatea de membru al Comisiei de evaluare, și să le declare în modul stabilit în regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de evaluare;

d) să se abțină de la fapte ce ar putea discredita Comisia de evaluare sau ar putea provoca îndoieli privind obiectivitatea acesteia;

e) să își exercite în mod profesionist, diligent și prompt atribuțiile;

(2) Obligațiile prevăzute la alin. (1) lit. b)-e) se aplică în mod corespunzător și angajaților secretariatului.

Capitolul III PROCEDURA DE EVALUARE

Articolul 11. Criteriile de evaluare

(1) În sensul prezentei legi, evaluarea constă în verificarea integrității etice și financiare a subiecților indicați la art. 3 alin. (1).

(2) Se consideră că subiectul nu corespunde cerințelor de integritate etică dacă Comisia are dubii serioase că:

a) acesta a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor, a procurorilor sau, după caz, a altor profesii, precum și nu a admis, în activitatea sa acțiuni sau inacțiuni reprobabile, care ar fi inexplicabile pentru un profesionist în domeniul dreptului;

b) în privința acestuia există suspiciuni rezonabile privind comiterea actelor de corupție, actelor conexe actelor de corupție sau faptelor coruptibile în sensul Legii integrității nr. 82/2017;

c) acesta a încălcat regimul juridic al declarării averii și intereselor personale, al conflictelor de interese, al incompatibilităților, al restricțiilor și/sau al limitărilor.

(3) Se consideră că un candidat nu corespunde criteriului de integritate financiară dacă Comisia are dubii serioase că:

a) diferența dintre avere, cheltuieli și venituri din ultimii 15 ani depășește în total 20 de salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de Guvern pentru anul în care are loc evaluarea;

b) în ultimii 10 ani a admis iregularități fiscale în urma cărora impozitul neplătit a depășit în total 3 salarii medii pe economie, în cuantumul stabilit de Guvern pentru anul în care are loc evaluarea.

(4) Pentru evaluarea integrității financiare a candidatului, Comisia de evaluare verifică:

a) respectarea de către candidat a regimului fiscal în partea ce ține de achitarea impozitelor la folosirea mijloacelor și veniturilor rezultate din proprietatea deținută, precum și a veniturilor impozabile, și în partea ce ține de achitarea drepturilor de import și drepturilor de export;

b) respectarea de către candidat a regimului juridic al declarării averii și intereselor personale;

c) modul de dobândire a bunurilor aflate în proprietatea sau posesia candidatului ori a persoanelor indicate la alin. (5), precum și cheltuielile legate de întreținerea acestor bunuri;

d) sursele de venit ale candidatului și, după caz, ale persoanelor indicate la alin. (5);

e) dacă există sau nu contracte de împrumut, credit, leasing, asigurare sau alte contracte care pot asigura beneficii de ordin financiar, în care candidatul, persoana indicată la alin. (5) sau persoana juridică în care aceștia au calitatea de beneficiari efectivi este parte contractantă;

f) dacă există sau nu donații în care candidatul sau persoana specificată la alin. (5) are statut de donatar sau de donator;

g) alte aspecte relevante pentru clarificarea originii averii candidatului și pentru justificarea acesteia.

(5) La aprecierea criteriilor prevăzute la alin. (3), Comisia de evaluare ia în considerare și averea, cheltuielile, veniturile persoanelor apropiate, așa cum acestea sunt definite în Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și a persoanelor menționate la art. 33 alin. (4) și (5) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate.

(6) La aprecierea criteriilor prevăzute la alin. (2)–(4), actele sau constatările altor organe cu competențe în domeniile respective nu au o valoare prestabilită pentru Comisia de evaluare.

Articolul 12. Inițierea procedurii de evaluare a judecătorilor Curții Supreme de Justiție

(1) În decurs de 5 zile de la constituirea Comisiei de evaluare, Consiliul Superior al Magistraturii transmite Comisiei de evaluare lista judecătorilor Curții Supreme de Justiție care urmează a fi evaluați și datele de contact ale acestora (adresa de domiciliu, telefon, email).

(2) Comisia de evaluare inițiază evaluarea după primirea de la Consiliul Superior al Magistraturii a listei judecătorilor Curții Supreme de Justiție menționată la alin. (1).

(3) Comisia de evaluare notifică judecătorul privind inițierea evaluării și solicită acestuia să depună:

a) declarația de avere și interese personale cu datele actualizate pentru ultimii 5 ani, care să includă și cheltuielile din perioada respectivă;

b) chestionarul de etică;

c) declarația privind lista persoanelor apropiate, astfel cum acestea sunt definite în Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, care activează sau au activat în ultimii 5 ani în sistemul judecătoresc, al procuraturii și în serviciul public.

(4) Declarațiile și chestionarul menționate la alin. (3) se prezintă în termenul stabilit de Comisia de evaluare, care nu poate fi mai mic de 10 zile de la solicitare, fiind semnate electronic. Lipsa unei justificări rezonabile pentru refuzul de a prezenta sau pentru neprezentarea în termen a declarațiilor sau a chestionarului de etică, constituie temei pentru constatarea de către Comisia de evaluare a nepromovării evaluării.

(5) Prin depunerea declarațiilor și a chestionarului prevăzute la alin. (3), judecătorul declară pe proprie răspundere veridicitatea și deplinătatea datelor prezentate și consimte prelucrarea datelor cu caracter personal. Modelul declarațiilor și a chestionarului se aprobă de Comisia de evaluare.

Articolul 13. Acumularea informației

(1) Comisia de evaluare și secretariatul acesteia au acces în timp real la sisteme informaționale care conțin date necesare pentru realizarea mandatului, în condițiile legislației privind schimbul de date și interoperabilitatea. Comisia de evaluare poate primi de la orice persoană informații relevante despre subiectul evaluat, inclusiv să acumuleze singură aceste informații.

(2) Informația solicitată de la persoanele menționate în art. 11 alin. (5) se prezintă Comisiei de evaluare gratuit, inclusiv în format electronic, în termen de cel mult 10 zile de la data solicitării.

(3) Persoanele fizice și juridice de drept public sau privat, inclusiv instituțiile financiare nu pot refuza prezentarea informației pe motivul protejării datelor cu caracter personal, a secretului bancar sau a altor date cu acces limitat, cu excepția informației care cade sub incidența prevederilor Legii nr. 245/2008 cu privire la secretul de stat și care nu a fost desecretizată.

(4) Neprezentarea în termenul stabilit a informațiilor solicitate se sancționează potrivit legislației .

(5) Prin derogare de la prevederile Legii nr. 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal, prelucrarea datelor cu caracter personal este admisă pe perioada desfășurării activității de către Comisia de evaluare și secretariatul acesteia. Dreptul de acces al subiectului evaluării la aceste date este asigurat de secretariat. Subiectul evaluat are obligația să păstreze confidențialitatea datelor cu caracter personal din materialele evaluării prezentate de Comisia de evaluare.

(6) În scopul elucidării neclarităților depistate, Comisia de evaluare poate solicita, la orice etapă a procedurii de evaluare, date și informații suplimentare de la judecător evaluat sau de la alte persoane, cu indicarea termenului de prezentare.

(7) Comunicarea cu judecătorul evaluat are loc în format electronic, prin utilizarea de către acesta a sistemului de poștă electronică a instanțelor de judecată. În cazul lipsei unei astfel de poște electronice, se utilizează poșta electronică personală a judecătorului .

(8) Neprezentarea de către judecătorul evaluat în termenul stabilit, fără motive justificate, a informației solicitate de Comisia de evaluare poate constitui temei pentru refuzul de a admite la dosarul de evaluare informația prezentată cu întârziere. În acest caz, Comisia de evaluare evaluează judecătorul în baza informației acumulate.

(9) Informația acumulată de Comisia de evaluare despre subiecții evaluării se păstrează, se arhivează, se radiază, se distruge în modul stabilit de regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de evaluare.

Articolul 14. Ședințele Comisiei de evaluare

(1) Comisia de evaluare își desfășoară activitatea în ședințe închise, cu excepțiile stabilite de prezenta lege.

(2) Ședințele Comisiei de evaluare se desfășoară cu participarea a cel puțin 4 membri.

(3) Ședințele sunt convocate de președintele Comisiei de evaluare sau la solicitarea a cel puțin 3 membri ai comisiei.

(4) Membrii Comisiei de evaluare sunt obligați să participe la ședințe în mod fizic sau prin videoconferință. Dacă un membru al Comisiei de evaluare este în imposibilitate de a participa la ședință, acesta anunță despre acest fapt președintele Comisiei.

(5) Dosarul de evaluare este întocmit de către un membru-raportor, care este asistat de secretariat. Modul de desemnare a membrului-raportor se stabilește în regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de evaluare.

(6) Membrul-raportor prezintă proiectul raportului cu privire la evaluare celorlalți membri ai Comisiei de evaluare.

Articolul 15. Audierea

(1) După analiza informației acumulate, Comisia de evaluare îi comunică candidatului, în formă scrisă, toate dubiile pe care le are în privința acestuia ce urmează a fi discutate în cadrul audierii și îi oferă acces la materialele din dosarul de evaluare, conexe dubiilor respective.

(2) Peste cel puțin 7 zile de la prezentarea dubiilor, Comisia de evaluare audiază judecătorul. În cazul refuzului judecătorului de a participa la audieri, Comisia nu organizează audiere și evaluează judecătorul în baza informației acumulate.

(3) Audierea are loc în ședință publică, care se înregistrează prin mijloace audio/video. Comisia de evaluare poate decide să desfășoare audierile sau o parte din ele în ședință închisă dacă acest lucru este absolut necesar pentru protecția ordinii publice, vieții private sau moralității. În cazul în care Comisia de evaluare respinge solicitarea judecătorului de a desfășura audierea sau o parte din aceasta în ședință închisă, judecătorul poate refuza participarea la audiere. Evaluarea judecătorului continuă în baza informației acumulate de Comisia de evaluare, fără desfășurarea audierii.

(4) Înregistrările video a audierilor în ședințe publice se plasează pe pagina web oficială a Comisiei de evaluare în cel mult 3 zile de la data audierii.

(5) Judecătorul evaluat are următoarele drepturi:

a) să dea explicații în cadrul audierii referitor la dubiile prezentate în temeiul alin. (1);

b) să fie asistat de un avocat sau de un avocat stagiar pe parcursul procedurii de evaluare;

c) să ia cunoștință cu materialele dosarului până la audiere;

d) să prezinte, în formă scrisă, date și informații suplimentare pe care le consideră relevante, dacă a fost în imposibilitatea de a le prezenta anterior.

(6) Judecătorul este obligat să respecte ordinea în ședință și să răspundă la întrebările Comisiei de evaluare.

(7) Fiecare membru al Comisiei de evaluare poate adresa întrebări judecătorului evaluat.

Articolul 16. Raportul cu privire la evaluare

(1) În urma evaluării judecătorului, Comisia de evaluare emite un raport motivat care conține propunerea privind promovarea sau nepromovarea evaluării.

(2) Raportul se întocmește în limba română și se adoptă de către Comisia de evaluare cu votul majorității membrilor prezenți. Membrii Comisiei de evaluare nu se pot abține de la vot.

(3) Raportul conține faptele relevante, motivele și concluzia privind promovarea sau nepromovarea evaluării.

(4) Se consideră că judecătorul nu a promovat evaluarea dacă s-a constatat existența unor dubii serioase privind conformitatea acestuia cu unul sau mai multe criterii prevăzute la art. 11, care nu au fost înlăturate de către subiectul evaluat.

(5) Raportul se expediază judecătorului evaluat, la adresa electronică a acestuia și Consiliului Superior al Magistraturii. În aceeași zi, Comisia de evaluare publică raportul pe pagina sa web oficială, luând măsurile necesare pentru protecția vieții private a judecătorului și a altor persoane.

(6) În cel mult 3 zile de la adoptare, raportul semnat de președintele Comisiei de evaluare se transmite Consiliului Superior al Magistraturii pe suport de hârtie, împreună cu o copie electronică a dosarului de evaluare, care conține toate materialele acumulate de Comisia de evaluare.

(7) În cazul în care Comisia de evaluare constată că informațiile furnizate de subiectul evaluării sau de alte persoane fizice sau juridice nu corespund realității sau dacă constată încălcări ale legii, aceasta sesizează organele competente în vederea documentării faptelor respective și, după caz, aplicării răspunderii prevăzute de lege.

Articolul 17. Examinarea de către Consiliul Superior al Magistraturii a rezultatelor evaluării

(1) Consiliul Superior al Magistraturii examinează în ședință publică rezultatele evaluării judecătorului în baza dosarului de evaluare primit de la Comisia de evaluare. Judecătorul poate prezenta informații suplimentare pe care le consideră relevante doar dacă confirmă că a fost în imposibilitate de a le prezenta anterior. Reprezentantul Comisiei de evaluare și judecătorul evaluat, în persoană, sunt în drept să își prezinte poziția.

(2) Prin hotărâre motivată adoptată în cel mult 30 zile de la recepționarea documentelor menționate în art. 16 alin. (6), Consiliul Superior al Magistraturii:

a) acceptă raportul Comisiei de evaluare și constată promovarea sau nepromovarea evaluării;

b) respinge raportul Comisiei de evaluare și dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare a judecătorului, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea, sau după caz, nepromovarea evaluării;

c) după recepționarea raportului Comisiei de evaluare întocmit ca urmare a efectuării evaluării repetate prevăzute la lit. b), acceptă raportul în temeiul literei a) sau îl respinge și constată promovarea sau nepromovarea evaluării.

(3) Hotărârea motivată a Consiliului Superior al Magistraturii se publică pe pagina sa web oficială și se expediază prin email judecătorului vizat și Comisiei de evaluare în ziua adoptării.

(4) Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii cu privire la nepromovarea evaluării are ca efect eliberarea din funcție a judecătorului.

(5) Judecătorul eliberat din funcție conform alin. (4):

a) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător și alte funcții de demnitate publică timp de 7 ani, din data rămânerii definitive a hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii;

b) este lipsit de dreptul la indemnizația unică de concediere, prevăzută la art. 26 alin. (3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului;

c) este lipsit de dreptul la pensia specială prevăzută la art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, cu menținerea pensiei generale pentru limita de vîrstă, conform condițiilor generale stabilite de Legea nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat.

Articolul 18. Contestarea hotărîrii Consiliului Superior al Magistraturii

(1) Prin derogare de la prevederile Codului administrativ, hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii prevăzută la art. 17 alin. (4) poate fi contestată de către judecătorul vizat la Curtea Supremă de Justiție în termen de 5 zile de la comunicarea hotărîrii motivate a Consiliului Superior al Magistraturii.

(2) Contestația se depune la Curtea Supremă de Justiție și se examinează în termen de cel mult 30 de zile de un complet format din primii 3 judecători care au promovat evaluarea și nu au activat în cadrul Curții Supreme de Justiție pînă la data de 31 decembrie 2022. Curtea Supremă de Justiție admite contestația doar dacă constată că în cadrul procedurii de evaluare au fost admise de către Comisia de evaluare erori procedurale grave, care afectează caracterul echitabil al procedurii de evaluare sau că există circumstanțe de fapt care puteau duce la promovarea evaluării și, în acest caz, dispune reluarea procedurii de evaluare de către Comisia de evaluare.

(3) Contestația se examinează în ședință publică, la care sunt invitați pentru prezentarea poziției judecătorul vizat și reprezentantul Consiliului Superior al Magistraturii. La necesitate pot fi invitați și alți participanți.

(4) În cazul abținerii sau recuzării membrului completului de judecată, contestația se examinează de către ceilalți membri ai completului, cu substituirea membrului a cărui abținere sau recuzare se solicită de către următorul judecător al Curții Supreme de Justiție care întrunește condițiile de la alin.(2).

(5) Recuzarea întregului complet de judecată, precum și depunerea cererii de recuzare cu rea-credință în mod repetat, abuziv, cu scopul de a tergiversa procesul de examinare a contestației nu se admite.

(6) Decizia completului de judecată este irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se consideră emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web oficială a Curții Supreme de Justiție și se notifică participanților în termen de 5 zile de la data emiterii.

Articolul 19. Reluarea procedurii de evaluare

(1) La reluarea procedurii de evaluare, Comisia de evaluare se limitează la examinarea aspectelor menționate de Consiliul Superior al Magistraturii sau, după caz, de Curtea Supremă de Justiție și organizează audieri repetate.

(2) Raportul cu privire la reevaluarea judecătorului este adoptat de către Comisia de evaluare conform regulilor stabilite în art. 16.

Articolul 20. Evaluarea candidaților pentru funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție

(1) Candidații la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție sunt evaluați conform prezentei legi.

(2) În cazul lipsei unor reguli de etică și conduită aprobate pentru domeniul în care activează sau a activat candidatul, se verifică dacă comportamentul din trecut al candidatului generează sau nu suspiciuni rezonabile referitoare la corespunderea acestuia cu standardele etice și de conduită stabilite pentru judecători.

(3) Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii prevăzută la art. 17 alin. (2) și raportul Comisiei de evaluare privind nepromovarea evaluării de către candidat se transmit în termen de 5 zile Consiliului Superior al Procurorilor, Uniunii Avocaților din Republica Moldova sau instituției de învățământ în care activează candidatul, după caz, pentru adoptarea deciziei în privința carierei acestuia. Consiliul Superior al Magistraturii poate decide referitor la transmiterea hotărârii sale și raportului Comisiei de evaluare către alte instituții publice, abilitate cu funcții de verificare și control.

(4) La concurs sunt admiși doar candidații care au promovat evaluarea.

Capitolul IV DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Articolul 21. Dispoziții finale și tranzitorii

(1) Prezenta lege intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, cu excepția art. 12 alin. (1) care se va aplica din moment ce Consiliul Superior al Magistraturii va fi funcțional.

(2) Parlamentul Republicii Moldova, în termen de 15 zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a prezentei legi, va confirma componența nominală a Comisiei de evaluare.

(3) Guvernul va întreprinde măsurile necesare pentru asigurarea funcționării prezentei legi, inclusiv:

a) va aproba, în termen de 5 zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a prezentei legi, dispoziția privind lista partenerilor de dezvoltare, prevăzută la art. 6 alin. (6) și va asigura contactarea Parlamentului și a partenerilor de dezvoltare în vederea desemnării de către aceștia a membrilor Comisiei de evaluare, precum și în vederea identificării și angajării persoanelor care vor activa în cadrul secretariatului;

b) va identifica, în termen de 15 zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi, sediul pentru desfășurarea activității Comisiei de evaluare;

(4) Ministerul Justiției:

a) va asigura plata indemnizației lunare pentru membrii Comisiei de evaluare prevăzuți la art. 6 alin. (1) lit. a) din contul mijloacelor financiare aprobate în buget pentru evaluarea externă/extraordinară a judecătorilor și procurorilor;

b) va organiza prima ședință a Comisiei de evaluare în cel mult 5 zile lucrătoare de la confirmarea componenței nominale a acesteia.

(5) Consiliul Superior al Magistraturii:

a) în termen de 5 zile lucrătoare de la expirarea termenului pentru depunerea dosarelor, transmite Comisiei de evaluare lista candidaților pentru funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, inclusiv datele de identificare și de contact ale acestora;

b) în cel mult două săptămâni de la promovarea evaluării de către primii 3 candidați, desfășoară concursul de ocupare a funcțiilor de judecător al Curții Supreme de Justiție.

(6) Comisia de evaluare:

a) în cel mult 10 zile lucrătoare de la confirmarea componenței nominale, își va alege președintele;

b) în cel mult 20 zile de la confirmarea componenței nominale, va aproba regulamentul propriu de organizare și funcționare și regulamentul secretariatului;

c) în cel mult 15 zile lucrătoare de la primirea listei menționate la art. 12 alin (1), va demara procedura de evaluare a judecătorilor Curții Supreme de Justiție care nu au depus cerere de demisie;

d) în cel mult 10 zile lucrătoare de la primirea dosarului candidatului la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, va demara procedura de evaluare a acestuia;

e) în cel mult 6 luni de la demararea procedurii, va evalua toți candidații la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție și va emite rapoarte de evaluare cu privire la fiecare subiect evaluat.

(7) Judecătorii Curții Supreme de Justiție în funcție la data intrării în vigoare a prezentei legi, care au promovat evaluarea, își continuă activitatea de judecător în cadrul Curții.

(8) Prin derogare de la prevederile Legii nr.158/2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, precum și de la prevederile legilor ce reglementează statutul special al anumitor categorii de funcționari publici, se permite detașarea funcționarilor publici din cadrul autorităților și instituțiilor publice către secretariat.

(9) Prezenta lege își încetează acțiunea la data finalizării examinării de către Curtea Supremă de Justiție a ultimei contestații depuse împotriva hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii prevăzute la art. 18.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

NOTA INFORMATIVĂ
la proiectul Legii privind evaluarea externă a judecătorilor și candidaților
la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Proiectul de Lege privind evaluarea externă a judecătorilor și candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție a fost elaborat de Ministerul Justiției.

La baza proiectului de lege a stat Conceptul privind evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor, prezentat în luna noiembrie 2021, care prevedea etapizarea procesului respectiv în evaluarea extraordinară a judecătorilor Curții Supreme de Justiție și evaluarea extraordinară a judecătorilor din celelalte instanțe judecătorești.

Drept suport informativ a servit schimbul de experiență cu colegii din Ucraina, și Albania, țări care se află la etape mai avansate a procesului de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor, precum și studiul efectuat de Banca Mondială „Reform of the Supreme Court of Justice Republic of Moldova – Analysis of Moldova judicial organization against comparator jurisdictions”.

La elaborarea versiunii inițiale a proiectului de lege a contribuit *Grupul de lucru* constituit prin Ordinul ministrului justiției nr. 190 din 25 iulie 2022. Din Grupul de lucru au făcut parte reprezentanți ai Curții Supreme de Justiție, Consiliului Superior al Magistraturii, curților de apel, Judecătoria Chișinău, Consiliul Superior al Procurorilor, Uniunea Avocaților din Moldova, Comisia juridică, numiri și imunități, Parlament, A.O. „Centrul de Resurse Juridice din Moldova”, A.O. „Institutul de Politici și Reforme Europene” ș.a. Membrii grupului de lucru s-au întrunit în mai multe ședințe și au formulat propuneri pentru îmbunătățirea proiectelor de legi ce vizează reformarea Curții Supreme de Justiție (proiectul noii Legi cu privire la Curtea Supremă de Justiție, proiectul legii privind evaluarea Curții Supreme de Justiție și proiectul legii privind modificarea cadrului normativ conex).

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite.

Prezentul proiect de lege a fost elaborat în contextul reformei Curții Supreme de Justiție (în continuare - CSJ), care derivă din angajamentul asumat de către Guvernul actual investit urmare a votului de încredere oferit de cetățeni în scrutinul din 11 iulie 2021 privind resetarea sistemului judecătoresc, implementarea *Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia*¹, precum și în contextul statutului de stat candidat în procesul de aderare la Uniunea Europeană, prin prisma îndeplinirii condiționalităților pe sectorul justiției.

Menționăm că inițial conținutul prezentului proiect de lege a constituit parte integrantă a proiectului legii cu privire la Curtea Supremă de Justiție, făcând parte din dispozițiile tranzitorii ale legii respective. Urmare a recomandărilor primite în procesul de avizare și consultare publică, inclusiv de la Comisia de la Veneția (opiniile din lunile

¹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129241&lang=ro, adoptată de Parlamentul R.Moldova, L.nr. 211 din 06.12.2021

octombrie și decembrie 2022), proiectul inițial a fost divizat în 2 proiecte de lege separate, conform obiectului de reglementare al acestora:

- proiectul Legii cu privire la CSJ;
- proiectul de Lege pentru modificarea Legii nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (care conținea prevederi privind evaluarea judecătorilor și candidaților la funcția de judecători ai CSJ. Ambele proiecte au fost supuse avizării, reavizării și expertizei Comisiei de la Veneția.

Din necesitatea reconfigurării mecanismului de evaluare a exponenților puterii judecătorești, asigurării unui cadru previzibil al reformelor demarate și etapizării exercițiului de evaluare în funcție de subiecții care vor fi supuși evaluării, s-a propus ca **reglementările ce țin de modul de evaluare al CSJ (al judecătorilor actuali, care vor dori să rămână în funcții, dar și a candidaților non-judecători) să fie reflectate într-o Lege distinctă**. La baza acestui proiect de lege sunt reglementările din *Legea nr. 26/2022*, fiind completate cu propunerile din proiectul de modificare a Legii nr. 26/2022, care deja a fost consultat pe larg cu subiecții interesați. Această nouă lege, va fi cu efect temporar și va conține aceleași condiții și reguli procedurale expertizate deja de Comisia de la Veneția (în Opinia din 2022 și Follow up opinion din decembrie 2022 cu privire la mecanismul de evaluare a judecătorilor CSJ), cu unele ajustări pe partea ce ține de concretizarea criteriilor (de ex. nu va avea loc eliberarea din funcție a judecătorilor pe motiv de iregularități fiscale minore, conform jurisprudenței recente a CEDO în privința Albaniei; instituirea unei marje admisibile a diferenței dintre avere, venituri și cheltuieli; garanții suplimentare pentru subiectul evaluat).

La baza acestei decizii au stat următorii factori:

- avizele recepționate în procesul celor două avizări publice, inclusiv opiniile Comisie de la Veneția și ale partenerilor de dezvoltare;
- termenul limitat pentru care a fost creată Comisia de evaluare prevăzută de *Legea nr. 26/2022* (în continuare – Comisia pre-vetting);
- necesitatea creării unei Comisii noi de evaluare a judecătorilor CSJ și a candidaților la funcțiile vacante din CSJ;
- necesitatea de a exclude oricare posibilă confuzie între Comisia pre-vetting și Comisia de evaluare a judecătorilor CSJ, precum și între efectele juridice ale actelor emise de aceste comisii.

Evaluarea integrității judecătorilor CSJ este în conexiune directă cu procesul de reorganizare a CSJ și reprezintă **o obligație asumată de Republica Moldova la nivel național și internațional**. Această reformă este una din condiționalitățile de bază ce rezultă din Acordul de asociere Republica Moldova-UE. Având în vedere aspirațiile de aderare la Uniunea Europeană, această reformă nu poate fi în nici un caz, amânată pentru un timp îndelungat, or va periclita iremediabil reformarea sistemul de drept și filtrarea corpului judecătoresc de factori de corupție.

Remarcăm faptul că în procesul de elaborare a reglementărilor privind evaluarea integrității judecătorilor CSJ, au fost luate în considerație recomandările Comisiei de la Veneția din anii 2019, 2021 și 2022 cu privire la Republica Moldova și au fost identificate soluții la aspectele critice.

Spre deosebire de situația din anul 2019, deși judecătorii CSJ în mare majoritate sunt aceiași, o îmbunătățire calitativă a activității acestora nu s-a produs, dimpotrivă s-a agravat, iar mecanismele interne ale organului de auto-administrare nu au funcționat deja de câțiva ani. De asemenea, credibilitatea în actul justiției a scăzut simțitor. În context, prezentăm următoarele date statistice:

- Conform indicelui de percepere a corupției pentru anul 2021, lansat de Transparency International la date de 25 ianuarie 2022, Republica Moldova ocupă locul 105 din 180 de țări, cu un scor de 34 de puncte. Printre „vecinii de clasament” ai Republicii Moldova sunt Ecuador (36), Coasta de Fildeș (36), Panama (36), Peru (36) și Albania (35). De remarcat că România a înregistrat un scor al IPC de 45 puncte, Estonia (74), Lituania (61), Letonia (59)².

- Potrivit datelor Barometrului Opiniei Publice, ediția din luna octombrie-noiembrie 2022, doar 16,4% din cei chestionați au declarat că au încredere în justiție. Menționăm că sondajul a fost efectuat pe un eșantion de 1132 de persoane din 85 de localități, reprezentativ pentru populația adultă a Republicii Moldova (cu excepția regiunii transnistrene)³, eroarea maximă fiind de ±3%.

- Conform indicelui Stat de Drept al Proiectului Justiției Mondiale, din 140 de țări, Moldova se află pe locul 105 în ceea ce privește absența corupției, pe locul 77 în ceea ce privește justiția civilă și pe locul 85 în ceea ce privește justiția penală.⁴

Acestea fiind spuse, prezentăm informația din Raportul „*Ruperea cercului vicios: Regîndirea cadrului instituțional anticorupție în Republica Moldova*”⁵ referitor la situația critică din sistemul judecătoresc:

„Mai multe exemple nefericite de cazuri de corupție din sistemul judecătoresc au fost aduse în atenția opiniei publice în 2016, dezvăluind că 16 judecători ar fi fost implicați în activități de spălare a circa 70 de miliarde de dolari americani în cadrul schemei rusești de spălare a banilor⁶. Rolul instanțelor în această conspirație a fost semnificativ, dat fiind faptul că anume ele au emis ordonanțe judecătorești pentru transferuri de fonduri suspecte. Dosarele împotriva judecătorilor sunt încă în curs de examinare. Deși CSM a fost la curent cu implicarea judecătorilor în cazurile respective încă din 2012, se pare că nu a luat măsuri până în 2016, mult timp după ce au fost aduse daune sistemului bancar moldovenesc.

Mai mulți judecători implicați în cazurile respective au fost fie evaluați cu „foarte bine” în evaluările lor de performanță de către organele relevante ale CSM, fie au fost promovați în funcții administrative în cadrul judecătoriilor sau la curțile de apel în perioada 2014-2016⁷. Procuratura Anticorupție nu a dezvăluit că a încetat urmărirea penală în ceea ce privește

² A se vedea: https://www.ipn.md/ro/moldova-in-indicele-perceptiei-coruptiei-2022-la-mijlocul-clasamentului-7967_1094939.html

³ Informație generală despre sondaj: <https://ipp.md/2022-12/prezentarea-rezultatelor-sondajului-sociologic-barometrul-opinii-publice-noiembrie-2022/>. Pag. 19 din prezentarea sondajului: <https://ipp.md/wp-content/uploads/2022/12/Prezentarea-rezultatelor-BOP-2022.pdf>.

⁴ A se vedea: <https://www.worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2022/Moldova/>

⁵ Raportul este disponibil în limbile română și engleză, la linkul: <https://ccia.md/reports/ruperea-cercului-vicios/>

⁶ Informația de la Conferința de presă a Procuraturii anticorupție și a Centrului Național Anticorupție din 21 septembrie 2016 poate fi găsită la linkul: <https://anticoruptie.md/ro/dosare-de-coruptie/doc-cum-a-functionat-spalatoria-ruseasca-scheme-prezentate-de-procuratura-anticoruptie>

⁷ Promisiunea neîndeplinită privind un sistem judecătoresc independent în Moldova, Raport al misiunii, Comisia Internațională a Juriștilor, 2019, https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/03/2019-ICJ-Raport-Independenta-Justitiei-RM_RO.pdf.

judecătorii respectivi.⁸ La 27 octombrie 2020, CSM a acceptat cererea a cinci dintre judecătorii urmăriți în dosarul „spălătoriei rusești” de a le fi anulată suspendarea din funcție și de a reveni la locul de muncă. Ulterior, alți doi judecători au fost găsiți vinovați de emiterea cu bună știință a unei hotărâri judecătorești contrare legii, dar liberați de răspundere penală în legătură cu intervenirea prescripției de tragere la răspundere penală; un altul a fost achitat. Unsprezece cauze sunt în curs de examinare în instanță, iar avocații depun multiple cereri de recuzare împotriva judecătorilor care examinează cauzele, ceea ce duce la amânări.⁹

Referitor la alte acuzații de corupție în privința judecătorilor, deși au fost inițiate cauze penale, doar un judecător a fost găsit vinovat de luare de mită („corupție pasivă”) și condamnat la șapte ani de închisoare. Un alt judecător a fost găsit vinovat de aceeași infracțiune în prima instanță, dar a fost achitat ulterior de Curtea Supremă de Justiție.¹⁰

Articolul 307 din Codul penal al Republicii Moldova privind „pronunțarea cu bună-știință de către judecător a unei hotărâri, sentințe, decizii sau încheieri contrare legii” este considerat un mecanism care pune în pericol independența justiției.¹¹ Mai mulți judecători au fost supuși urmăririi penale în temeiul acestei dispoziții, a cărei constituționalitate a fost confirmată de Curtea Constituțională în 2018. Decizia respectivă a stabilit că un judecător poate fi urmărit penal „doar în baza unor probe incontestabile, care ar demonstra intenția judecătorului în emiterea actului judecătoresc contrar legii”¹².

Un raport al Freedom House din 2019, care monitorizează selectivitatea justiției penale în Republica Moldova,¹³ a evidențiat tratamentul inegal în cadrul unor cauze penale similare care, potrivit procurorilor, au legătură cu dosarul fraudei bancare. Politicianul și omul de afaceri Ilan Șor, în prezent fugar, a beneficiat de tratament preferențial din partea organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată. Tergiversările în procesele de judecată au fost, de asemenea, un simptom al justiției selective în cazul Șor: din cele 98 de ședințe de judecată monitorizate, 68 au fost amânate.¹⁴ Raportul relevă că justiția selectivă este produsul unei colaborări nefirești dintre politic și justiție, iar selectivitatea justiției are două manifestări principale: favorabilă sau nefavorabilă subiecților cu afiliere politică, în funcție de cât de apropiați sunt subiecții forțelor politice care controlează justiția.

Freedom House a realizat ulterior un raport la aceeași temă în 2021¹⁵. Acesta a scos în evidență mai multe cauze penale cu caracteristici similare, dar cu abordări procedurale diferite, în special evaluări diferite și inconsecvente ale actelor de constatare întocmite de ANI referitoare la îmbogățirea ilicită, soluții diferite ale instanțelor în cazuri similare cu tipologii identice etc. 56% din totalul ședințelor de judecată monitorizate pentru acest raport au fost amânate, ceea ce a

⁸ Raport privind monitorizarea selectivității justiției penale, Freedom House Moldova, 2021, <https://www.lhr.md/ro/2021/10/raportul-de-monitorizare-selectivitatii-justitiei-penale-2020-2021/>

⁹ Dosarele judecătorilor din „Laundromat”. Unii au cerut recuzarea judecătorilor, alții cer despăgubiri de la stat, Ziarul de Gardă, 27 iunie 2021, www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/dosarele-judecatorilor-din-laundromat-unii-au-cerut-recuzarea-judecatorilor-altii-cer-despagubiri-de-la-stat/.

¹⁰ Trei judecători condamnați în ultimii doi ani pentru corupție, Anticorupție.md, 2016, <https://anticoruptie.md/ro/stiri/trei-judecatori-condamnati-pentru-acte-de-coruptie-in-ultimii-doi-ani>

¹¹ Promisiunea neîndeplinită privind un sistem judecătoresc independent în Moldova, Raport al misiunii, Comisia Internațională a Juriștilor, 2019, https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/03/2019-ICJ-Raport-Independenta-Justitiei-RM_RO.pdf

¹² Hotărârea Curții Constituționale nr. 12 din 28 martie 2017, disponibilă la adresa <http://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=612&l=ro>.

¹³ Raport de monitorizare a selectivității justiției penale, Freedom House Moldova, 2019 https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Judicial_Integrity_Selective-Criminal_Justice_ROMANIAN_FINAL.pdf.

¹⁴ În cazurile care implicau subiecți ai opoziției, procesele de judecată s-au desfășurat cu o rapiditate remarcabilă, în timp ce cei care aveau șanse de a fi achitați au fost supuși unor întârzieri mari. Contrarul acestui fenomen s-a înregistrat în cazurile în care au fost implicați subiecți apropiați de partidul de guvernământ

¹⁵ Raport de monitorizare a selectivității justiției penale, Freedom House Moldova, 2019 https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Judicial_Integrity_Selective-Criminal_Justice_ROMANIAN_FINAL.pdf.

după la tergiversări. Monitorizarea a confirmat, de asemenea, un favoritism clar: într-un exemplu de rezonanță privind o serie complexă de acuzații penale cu privire la inculpații din grupul Platon, cazurile care ar fi putut avea un rezultat pozitiv¹⁶ au fost examinate rapid, în pofida multitudinii de participanți la dosar și a înlocuirii judecătorilor.

Un raport recent al CRJM privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova¹⁷ a constatat că instanțele par să fie conștiente de importanța circumstanțelor specifice ale inculpatului în stabilirea sentinței, dar aplică o abordare formalistă în ceea ce privește criteriile de individualizare. Deși instanțele de judecată acordă atenție chestiunii proporționalității în stabilirea pedepselor, mecanismele prevăzute de legislație pentru a asigura un echilibru între consecințele faptei și al autorului, pe de o parte, și răspunderea și pedeapsa potrivită, pe de altă parte, nu par să producă efectul scontat.¹⁸ Această tendință se observă în motivarea hotărârilor în general, dar și în motivarea criteriilor de individualizare, în special în ceea ce privește proporționalitatea și circumstanțele atenuante sau agravante. CSJ și judecătoriile din afara Chișinăului par a fi cele mai problematice în această privință.

În ceea ce privește sancțiunile aplicate în cazurile de corupție, din cele peste 400¹⁹ de hotărâri analizate emise de CSJ în perioada ianuarie 2017 – decembrie 2020, un raport al CRJM²⁰ din 2022 a stabilit că în peste 90% din cauzele de corupție faptele în sine sau subiecții implicați au fost în acte de mică corupție. 7% dintre cauze se referă la subiecți sau cauze de mare corupție. Justiția în cauzele de corupție a fost înfăptuită, în medie, în termen de 3,5 ani. Fiecare al doilea caz examinat a fost trimis la reexaminare cel puțin o dată.

Din totalul sancțiunilor aplicate de judecători, în 8 din 10 cazuri condamnării nu au petrecut nicio zi în închisoare. 55% din sentințele primei instanțe sunt casate. Soluțiile judecătorilor curții de apel sunt diferite în 48% de cazuri (rata deciziilor de achitări în cauzele de corupție este de cel puțin patru ori mai mare decât în alte cauze penale).

Publicarea hotărârilor judecătorești oferă o perspectivă asupra modului în care un judecător aplică legea. În 2020²¹, pe baza analizei a 1.340 de hotărâri judecătorești adoptate în perioada 1 ianuarie 2018 – 31 martie 2019, CRJM a constatat că anonimizarea hotărârilor judecătorești în Republica Moldova este inconsecventă. Astfel de inconsecvențe au fost constatate în 55% din dosarele de corupție. În 149 de hotărâri legate de dosarele de corupție (28% din totalul de 530 de hotărâri analizate), judecătorii (cu excepția CSJ) au abuzat de această practică în domenii precum identificarea autorilor sau instigatorilor unei

¹⁶ Veaceslav Platon, care a devenit proprietar în diferite bănci și companii de asigurări din Republica Moldova în perioada post-sovietică și a menținut legături strânse cu bancherii ruși implicați în spălarea de bani <https://ccia.md/wp-content/uploads/2022/07/Republica-Offshore-Analiza-factori-contribuit-frauda-sistematica-spalarea-banilor-sectorul-bancar-de-asigurari-financiar-Moldova.pdf>

¹⁷ Raport privind aplicarea sancțiunilor penale în Republica Moldova, Consiliul European, 2022, <https://rm.coe.int/report-criminal-sanctions-rom/1680a1c6f1>.

¹⁸ În documentul „De la hotărâri judecătorești la justiție. Cum asigurăm o mai bună motivare a hotărârilor judecătorești în Republica Moldova?”, elaborat de Centrul de Resurse Juridice din Moldova, autorii au identificat principalele cauze ale adoptării hotărârilor judecătorești slab motivate și au analizat deficiențele juridice și constrângerile practice care slăbesc eforturile sistemului judecătoresc din Moldova în a asigura o calitate adecvată a motivării. Aceste deficiențe provin din practica judiciară neuniformă și ca urmare a impactului limitat al eforturilor de standardizare a practicii judecătorești; volumul de muncă al judecătorilor și distribuția neuniformă a acestuia; motivarea defectuoasă și superficială a hotărârilor judecătorești; comportamentul deficient prestabilit al judecătorilor actuali, inoculat judecătorilor nou-numiți; lipsa de personal care să asiste judecătorii; respectarea termenelor legale, adesea în detrimentul altor cerințe, inclusiv a celor privind motivarea hotărârilor. Documentul este disponibil la adresa <https://crjm.org/wp-content/uploads/2021/11/2021-22-10-De-la-hotarari-judecatoresti-la-justitie-2021-RO-FINAL.pdf>.

¹⁹ Reprezintă 95% din numărul total de hotărâri disponibile în mod public pe site-ul CSJ la momentul respectiv.

²⁰ Hotărârile și sancțiunile aplicate în cazurile de corupție - cât de uniformă este practica judiciară?, Centrul de Resurse Juridice din Moldova, 2022, https://old.crjm.org/wp-content/uploads/2022/01/2022-01-25-studiu-sanctiuni-coruptie-versiunea_pre-machetata-site.pdf.

²¹ Transparența justiției versus datele cu caracter personal. O analiză a modului de publicare a hotărârilor judecătorești în Republica Moldova, Centrul de Resurse Juridice din Moldova, 2020, <https://crjm.org/wp-content/uploads/2020/01/Transparența-just-vs-date-caract-pers.pdf>.

infrațiuni. În 118 hotărâri (22%), numele judecătorului, procurorului, polițistului, mediatorului, executorului judecătoresc, notarului sau avocatului nu au fost dezvăluite. Există mai multe dosare în care valoarea mitei a fost secretizată în hotărâri judecătorești în cauze de rezonanță. Aceste exemple arată anonimizarea excesivă și necorespunzătoare a unor elemente-cheie din astfel de hotărâri judecătorești, ceea ce reduce impactul prevenirii corupției prin hotărâri judecătorești bine motivate și transparența față de societatea civilă.

Au existat cazuri când prima instanță și curțile de apel, inclusiv în cauze penale de rezonanță, au examinat dosare cu ușile închise. De exemplu, cazul fostului prim-ministru Vladimir Filat, care a fost condamnat pentru luare de mită și trafic de influență, a fost examinat în întregime cu ușile închise, în pofida solicitării inculpatului de a avea un proces public. Alte două cazuri legate de fraudă bancară ar fi fost examinate în întregime cu ușile închise. Deși instanțele pot exclude publicul de la toate ședințele sau de la o parte a unui proces, acest lucru trebuie să se facă numai în circumstanțe excepționale, strict justificate de la caz la caz, și să facă obiectul unei supravegheri și revizuirii judiciare permanente. Comisia Internațională a Juriștilor și-a exprimat îngrijorarea cu privire la desfășurarea ședințelor cu ușile închise, în special în cauzele penale în care există un interes public.²²

Totodată au devenit cunoscute opiniei publice mai multe cazuri de rezonanță, care nu au fost înțelese de public, fapt ce a alimentat suspiciunile în privința calității și integrității actului de justiție (de ex: invalidarea de către CSJ a alegerilor din Chișinău din 2018, condamnări penale în cauze sensibile pentru politicieni, pe care însăși CSJ le-a revăzut ulterior, sau menținerea unor decizii vădit abuzive, inclusiv emise împotriva judecătorilor incomozi etc.)²³.

Menționăm că în Opinia sa din 2019 (pct. 18-19, 37-40, 84) dar și cea din 2021, **Comisia de la Veneția a constatat deja, situația extraordinară în care se află Republica Moldova cu privire la starea gravă în justiție.** Stare care din 2019, s-a agravat, fiind creat un blocaj total în sistemul justiției. Mai mult, s-a reiterat că, în principiu, autoritățile statului decid ca în cazuri extraordinare, **când mecanismele interne eșuează, pot fi aplicate mecanisme urgente și radicale:** de exemplu mecanismul de evaluare din Ucraina, cel din Albania, cel de pre-vetting în Moldova.

În acest sens, cităm pct. 44 din Opinia Comisiei de la Veneția nr. CDL-AD(2022)024²⁴:

„Comisia de la Veneția a subliniat anterior că „mai recent, procedurile de verificare și evaluare a integrității au luat o formă diferită, încercând să curețe funcțiile publice de persoanele implicate în corupție pe scară largă sau în crima organizată”. Într-o opinie anterioară despre Moldova (Avizul din 2019), Comisia de la Veneția și-a **exprimat deja părerea că situațiile critice și extraordinare, demonstrate și justificate în mod obiectiv în**

²² Promisiunea neîndeplinită privind un sistem judecătoresc independent în Moldova, Raport al misiunii, Comisia Internațională a Juriștilor, 2019, https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/03/2019-ICJ-Raport-Independenta-Justitiei-RM_RO.pdf

²³ Alte exemple de decizii controversate pe cauze de rezonanță : *cauza Falun Dafa*, deși Republica Moldova a fost condamnată în 2019 pentru constatarea violării art. 9 și 11 CEDO, CSJ a amânat examinarea cererii de revizuire timp de 10 luni de zile, motivele fiind considerate de ordin politic; examinarea îndelungată a *cauzei judecătorei Domnica Manole*, inclusiv din considerente politice; cauza privind *tentativa de asasinare a lui Vladimir Plahotniuc*, inițial cu condamnare la termeni maximi de detenție, ulterior achitați, în condițiile în care rata de achitare în Republica Moldova, este una foarte joasă; trimiterea la rejudecare a *cauzei penale intentată lui Veaceslav Platon*; strămutarea cauzei penale examinată de către Curtea de Apel Cahul *intentată lui Ilan Șor*, aflată la faza de finalizare, către o altă curte de apel, din motive ce au fost anterior invocate; recent CtEDO a condamnat R.Moldova, pe cazul Hotelul Național, unde judecătorii au falsificat anumite acte, iar CSJ a ignorat argumentele părților.

²⁴ Traducere neoficială din limba engleză. A se vedea par.44 din textul original, link: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)024-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)024-e)

domeniul justiției, ca niveluri extrem de ridicate de corupție, pot justifica soluții la fel de radicale, precum evaluarea judecătorilor în funcție. În concluzie, ține în ultimă instanță de competența autorităților moldovenești să decidă dacă situația predominantă în sistemul judiciar moldovenesc creează o bază suficientă pentru a supune judecătorii CSJ la evaluări extraordinare de integritate, cu condiția ca cerințele prevăzute la paragrafele 46-47 de mai jos sunt îndeplinite. Și anume, procesul de evaluare trebuie implementat în cadrul garanțiilor constituționale, în special în ceea ce privește independența sistemului judiciar, și poate fi justificat numai în situații excepționale, după ce s-au luat în considerare toate celelalte metode de atragere la răspundere. Ar trebui să fie clar însă că evaluarea etică se concentrează de fapt pe date despre posibila corupție, adică un alt aspect al aceleiași probleme care este explorat de evaluarea financiară.”

Moldova a preluat din lecțiile învățate din experiența altor state și a etapizat exercițiul de evaluare și resetare a sistemului judecătoresc, începând cu mecanismul de pre-vetting pentru evaluarea membrilor CSM și CSP. Dar acest lucru nu este suficient. Astfel, cu implicarea directă a organului de autoadministrare urmează a se evalua integritatea judecătorilor de la cea mai înaltă și problematică instanță judecătorească din Republica Moldova. Acest mecanism și exercițiu a fost consultat larg și cu partenerii de dezvoltare.

În context, vom reitera raționamentele efectuării reformei CSJ, care sunt în egală măsură aplicabile și pentru efectuarea evaluării judecătorilor CSJ:

- **Risc sporit de influențare a judecătorilor CSJ din cauza lipsei de integritate,** confirmat și prin promovările și numirile la CSJ ale unor persoane cu probleme de integritate, fapt cunoscut publicului larg, inclusiv prin mai multe investigații jurnalistice efectuate în acest sens. În ultimii 10 ani au existat suspiciuni puternice privind promovarea judecătorilor la CSJ din alte considerente decât profesionalismul și independența. Din cei 19 judecători ai CSJ numiți din anul 2013 până în anul 2020, 5 au fost selectați prin concursuri la care nu au fost contra-candidați. Se consideră că la acele 5 concursuri alți candidați nu au fost lăsați să participe. Alți 6 judecători au fost promovați la CSJ din considerente neclare, deși nu aveau cel mai mare punctaj în concurs.

- **Ineficiența cadrului normativ actual ce reglementează mecanismul de evaluare a integrității judecătorilor CSJ,** or, la moment eficientizarea procedurilor de verificare a integrității fac parte din Strategia de reformă a justiției și din domeniile de suport oferite de partenerii de dezvoltare.

- **Imposibilitatea de a accede în CSJ pentru judecătorii cu o vechime în muncă mai mică de 10 ani și pentru reprezentanții altor profesii juridice (avocați, procurori, profesori universitari).** Reforma CSJ este necesară și **în contextul modificărilor constituționale care au intrat în vigoare la 1 aprilie 2022,** prin care a fost exclusă cerința pentru judecătorii CSJ de a fi judecători de carieră. Noua CSJ va fi compusă atât din judecători de carieră, cât și din foști procurori, avocați și profesori universitari în domeniul dreptului, model care este cel mai răspândit în țările europene. Respectiv, se reiterează necesitatea verificării minuțioase a subiecților pe aspecte de integritate, pentru a se selecta și promova noii membri ai CSJ exclusiv pe cerințe privind capacitățile și bazate pe meritocrație.

- Lipsa siguranței pentru cetățeni de a fi protejați de eventualele abuzuri și încălcări ale drepturilor lor, cazurile pierdute la CEDO, cazurile de rezonanță care au redus încrederea cetățenilor într-o justiție corectă și **nivelul scăzut al încrederii societății în integritatea judecătorilor CSJ, în legalitatea și corectitudinea hotărârilor luate de aceștia, precum și în sistemul justiției în general.** În anul 2021, încrederea publică în justiție era foarte joasă, puțin peste 19%²⁵.

- **Ineficiența procedurii de evaluare a judecătorilor este deja constatată**, or, pe parcursul ultimilor ani acestora li se atribuia în mod automat calificativul ”foarte bine”, fără a fi supuși unei verificări reale și credibile.

- **Ineficiența procedurilor disciplinare**, care au devenit cunoscute ca fiind fie pasive, fie se demarau ”la comandă”, doar contra judecătorilor care nu erau loiali CSM-ului, sau care criticau modul defectuos de gestionare a sistemului judecătoresc.

- Reforma CSJ este necesară în contextul strategiei de evaluare a integrității actorilor în justiție, **inclusiv a judecătorilor CSJ, care ulterior vor avea mandatul de a verifica legalitatea deciziilor cu privire la rezultatele evaluării extraordinare, inclusiv interne a judecătorilor și procurorilor.**

Reieșind din cele menționate, Guvernul își propune o reformă profundă atât a sistemului judecătoresc, în general, cât și a CSJ în particular.

Proiectul noii legi cu privire la CSJ, care va fi promovat concomitent cu prezentul proiect, are drept scop reorganizarea CSJ, ceea ce va permite transformarea acesteia într-o instanță de casație.

În acest context, **finalitățile urmărite de promovarea prezentului proiect de lege** constau în:

- 1) sporirea calității actului de justiție;
- 2) crearea mecanismului pentru efectuarea evaluării integrității actualilor judecători din CSJ și ale candidaților la funcțiile de judecător din CSJ;
- 3) asigurarea numirii în CSJ a unor judecători imparțiali și integri.

Apelarea la exercițiul de evaluare extraordinară a sistemului judecătoresc în mod etapizat (la moment în Republica Moldova, sunt evaluați extraordinar potențialii candidați la funcțiile vacante de membri ai CSM, ai CSP, și ai colegiilor din cadrul acestora, urmînd a fi evaluați printr-un mecanism separat și judecătorii CSJ) este justificată de faptul că mecanismele interne au eșuat de nenumărate ori, organele de auto-administrare fiind în imposibilitate de a curăța sistemul din interior, iar corupția sistemică și lipsa de integritate au afectat cronic sistemul justiției și au afectat considerabil încrederea societății.

Este important de a preciza că exercițiul de evaluare propus prin prezentul proiect de lege pentru Curtea Supremă de Justiție, va fi unul irepetabil și aplicat o singură dată. Acest fapt este expres prevăzut în conținutul proiectului de lege și declarat și în fața partenerilor de dezvoltare și a Comisiei de la Veneția.

²⁵ ”Cartea Albă a Justiției: Recomandări pentru o justiție independentă și integră”, pag. 11, link: http://ipre.md/wp-content/uploads/2021/08/Cartea-Alba-a-Justitiei_FINAL_20_09_2021_RO_web_final.pdf

Un argument suplimentar în susținerea acestei teze este că în lipsa avizării pozitive din partea Comisiei de la Veneția și a susținerii din partea partenerilor de dezvoltare, apelarea la un exercițiu similar de evaluare a exponenților puterii judecătorești nu va fi posibilă. Precizăm că conținutul proiectului (regulile și procedura de evaluare au fost avizate de Comisia de la Veneția prin Opinia din octombrie 2022 și Follow up opinion din decembrie 2022.

Subliniem faptul că evaluarea integrității judecătorilor CSJ reprezintă o etapă esențială a evaluării sistemului judecătoresc. Ulterior, CSJ în noua sa componență va avea rolul de a verifica legalitatea deciziilor cu privire la rezultatele evaluării judecătorilor și procurorilor.

Cu referire la documentele de politici relevante, menționăm:

- acțiunea 3.4.1. „*Reformarea Curții Supreme de Justiție, micșorarea numărului de judecători, revizuirea competențelor și transformarea Curții Supreme de Justiție într-o instanță de casație care ar asigura uniformizarea practicii judiciare*” din *Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022*, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr. 235/2021*;
- obiectivul 1.2.2, acțiunea „a) *Elaborarea cadrului normativ cu privire la evaluarea extraordinară (externă) a judecătorilor și procurorilor în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția*” din *Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025*, aprobată prin *Legea nr. 211/2021*;
- obiectivul 2.2.2. „*Perfecționarea și dezvoltarea mecanismelor de asigurare a practicii judiciare uniforme*” din *Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025*, aprobată prin *Legea nr. 211/2021*.

3. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Evaluarea judecătorilor CSJ și candidaților la funcțiile vacante de judecător CSJ

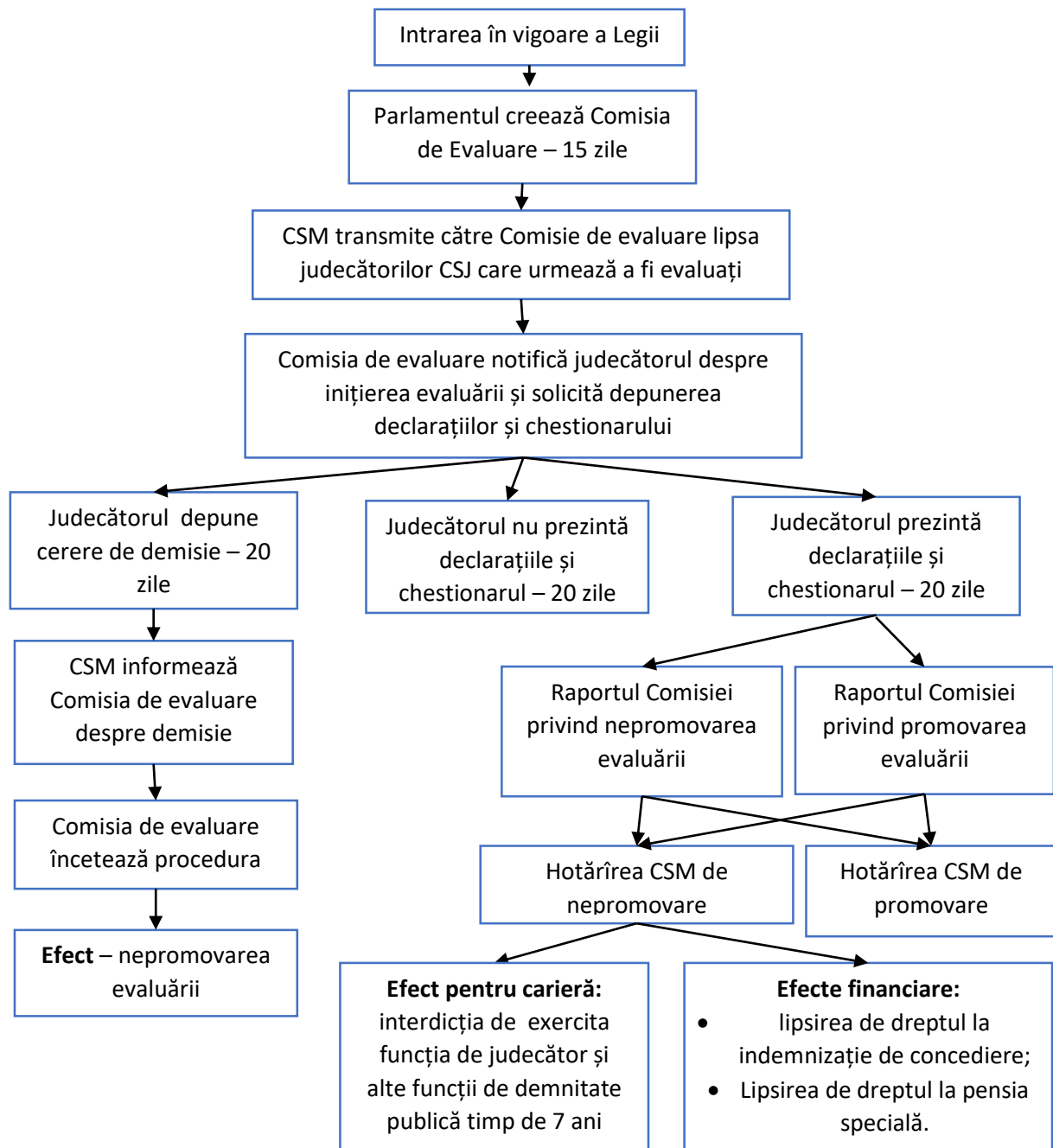
Proiectul reglementează procedura de evaluare a actualilor judecători ai CSJ, precum și a candidaților la funcțiile destinate pentru non-judecători. Aceasta va consta în evaluarea integrității etice și financiare și va fi realizată de o Comisie de evaluare, care va fi creată și va activa conform procedurii reglementate de prezentul proiect de lege.

Evaluarea CSJ va fi efectuată de către o nouă Comisie de evaluare, care își va începe activitatea odată cu adoptarea celor 2 legi (noua Lege cu privire la CSJ și legea privind evaluarea judecătorilor și candidaților la funcția de judecător al CSJ). Mecanismul de creare și funcționare al acestei Comisii de evaluare va fi similar cu cel prevăzut de *Legea nr. 26/2022*. Ea va fi asistată de un secretariat și va evalua toți judecătorii în funcție ai CSJ și candidații la funcțiile vacante de judecător atât din rîndul profesiilor juridice, cât și a judecătorilor din instanțele inferioare (numărul candidaților este estimat în jur de 25-30 de persoane).

Odată cu intrarea în vigoare a Legilor menționate, în termen de 15 zile, CSM va anunța concursul pentru ocuparea funcțiilor vacante de judecător al CSJ.

Se planifică ca Comisia de evaluare să finalizeze procesul de verificare a integrității judecătorilor și candidaților la funcțiile de judecători CSJ în termen de 6 luni de la demararea procedurii de evaluare astfel încât în termeni proximi să fie constituită noua CSJ în componență deplină.

Procedura evaluării, propusă în prezentul proiect de lege este redată în figura ce urmează:

Comisia de evaluare va acumula și va analiza informația referitoare la integritatea etică și financiară atât a actualilor judecători din CSJ, cât și a candidaților la funcțiile vacante din CSJ. Drept urmare, proiectul conține un capitol dedicat modului și consecințelor evaluării acestora.

În urma evaluării, Comisia de evaluare va întocmi un raport privind promovarea sau nepromovarea evaluării integrității etice și financiare, care va fi transmisă către CSM,

împreună cu o copie a dosarului de evaluare. În decurs de 30 zile de la recepționarea materialelor respective, CSM urmează să ia o decizie reieșind din următoarele opțiuni:

- acceptă raportul Comisiei de evaluare și constată promovarea sau nepromovarea evaluării;
- respinge raportul Comisiei de evaluare și dispune o singură dată reluarea procedurii de evaluare, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea sau nepromovarea evaluării.

După reevaluare, Comisia de evaluare va transmite repetat raportul către CSM, care fie va accepta raportul respectiv, fie îl va respinge și va constata promovarea sau nepromovarea evaluării.

Subliniem că proiectul reglementează dreptul atât a reprezentantului Comisiei de evaluare, cât și a persoanei evaluate de a-și prezenta poziția/opinia în fața CSM.

Hotărîrea CSM privind nepromovarea evaluării va avea ca efect eliberarea din funcție a judecătorului (art. 17 alin. (4) din proiect). Subliniem că norma respectivă va avea statut de normă specială în raport cu norma generală din art. 25 alin. (1) din *Legea nr. 544/1995 cu privire la statul judecătorului*, care reglementează temeiurile de eliberare din funcție a judecătorilor.

Astfel, vor fi create premisele legale pentru adoptarea de către CSM a hotărîrii în privința eliberării din funcție a judecătorilor CSJ care nu vor promova evaluarea integrității, fără parcurgerea unei proceduri disciplinare. **Această reglementare este în conformitate cu p. 50 din Opinia CDL-AD(2022)024 Comisiei de la Veneția**, care a subliniat că „*Procesul de evaluare/veting descris în proiecte nu poate fi în niciun caz egalat cu procedura disciplinară. După cum a remarcat anterior Comisia de la Veneția, "[e]valuarea și răspunderea disciplinară sunt (sau ar trebui să fie) două lucruri foarte diferite". Răspunderea disciplinară necesită o abatere disciplinară. O performanță negativă, care duce la un rezultat general negativ al unei evaluări, poate proveni și din alți factori decât o abatere disciplinară. Prin urmare, o propunere conform căreia rezultatele negative ale evaluării generale ar trebui să ducă la inițierea unei proceduri disciplinare ridică probleme.*”

Eliberarea din funcție pe motivul nepromovării evaluării integrității va avea ca efect lipsirea de dreptul de a exercita funcția de judecător timp de 7 ani din data rămîinerii definitive a hotărîrii Consiliului Superior al Magistraturii.

În scopul respectării principiului inamovibilității judecătorilor, se propune ca **actualii judecători ai CSJ care vor promova evaluarea integrității să-și continue activitatea în cadrul CSJ, fără a fi necesară reconfirmarea acestora în funcție**, pînă la atingerea plafonului de vîrstă, sau pînă la survenirea unuia din temeiurile de eliberare din funcție a acestora.

Procedura de contestare

În ceea ce privește procedura de contestare, persoana care nu a promovat evaluarea integrității va putea contesta hotărîrea CSM de promovare/nepromovare a evaluării integrității la CSJ.

În acest scop, în cadrul CSJ va fi format un complet din 3 judecători care au promovat evaluarea și care nu au activat în CSJ pînă la data de 31 decembrie 2022. Această abordare a fost generată de necesitatea de a evita corporativismul, conflictele de interese și aspectele și subiectivism al judecătorilor, care urmează să examineze

contestațiile depuse de colegii lor.

Completul dat va avea un caracter temporar, iar o dată cu finalizarea procesului de evaluare, judecătorii din completul respectiv vor continua activitatea în cadrul CSJ.

Pentru buna funcționare a completului respectiv, inclusiv în contextul unor posibile recuzări, în proiectul noii legi cu privire la CSJ a fost prevăzut ca CSM, în termen de 15 zile de la data intrării în vigoare a proiectului de lege să anunțe concursul pentru suplinirea funcțiilor vacante de judecător al Curții Supreme de Justiție.

Completul respectiv, constituit din judecătorii care nu au activat în CSJ pînă la data de 31 decembrie 2022, se va forma prin efectul legii, urmare a parcurgerii următoarelor etape:

1. evaluarea candidatului de către Comisia de evaluare;
2. selectarea prin concurs de către CSM;
3. emiterea de către Președintele Republicii Moldova a decretelor de numire în funcția de judecători – etapă aplicabilă pentru candidații la funcția respectivă selectați din rîndul non-judecătorilor (în ordinea cronologică a emiterii decretelor respective).

Garanții pentru judecătorii CSJ

Evidențiem faptul că mandatul actualilor judecători nu va înceta de drept odată cu intrarea în vigoare a noii legi cu privire la Curtea Supremă de Justiție. Mandatele actualilor judecători ai CSJ vor putea înceta din propria inițiativă, dacă ei vor depune cerere de demisie în acest sens; sau în circumstanțe ce nu depind de voința judecătorului, dacă vor exista probe incontestabile privind lipsa integrității, urmare a rezultatului negativ la evaluarea integrității.

Subliniem că judecătorii CSJ care vor promova evaluarea își vor continua activitatea în cadrul CSJ.

Potrivit proiectului propus, decizia finală privind rezultatul evaluării judecătorilor (sau a candidaților la funcția de judecător) va fi luată de CSM. Astfel, prin mecanismul propus, CSM va putea să intervină în mod deplin, pentru a asigura evitarea eventualelor curențe sau abuzuri ce ar putea afecta independența judecătorilor, fapt ce va fi în corespundere cu rigorile prevederilor constituționale relevante.

Cu referire la **garanțiile judecătorilor vizați de proiectul de lege** propus spre examinare, menționăm:

- proiectul reglementează expres rolul decisiv al CSM în raport cu concluziile Comisiei de evaluare: poate accepta sau respinge raportul Comisiei de evaluare și dispune, o singură dată, reluarea procedurii de evaluare a judecătorului, dacă constată circumstanțe de fapt sau erori procedurale care puteau duce la promovarea, sau după caz, nepromovarea evaluării (art.17 din proiect);
- pentru judecătorul evaluat negativ este asigurat accesul la justiție, prin reglementarea procedurii de contestare a hotărârii CSM în instanța de judecată (art.18 din proiect);
- judecătorii care vor promova evaluarea își vor continua activitatea în CSJ (art.21 alin.(8) din proiect).

Adițional, subliniem că Curtea Constituțională, prin jurisprudența sa, a constatat că „judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii”, și a consacrat independența judecătorului pentru a asigura excluderea oricărei influențe din partea altor autorități. **Această garanție nu poate fi însă interpretată ca fiind de natură să determine lipsa responsabilității judecătorului.** Legea fundamentală, potrivit art. 116 alin. (1), nu conferă numai prerogative, ce stau la baza conceptului de „independență”, ci stabilește și anumite limite, care se circumscriu sintagmei „potrivit legii.” (HCC nr. 22/2013, §68).

Drept urmare, mecanismul de încetare a mandatului judecătorilor care nu vor promova evaluarea nu este în dezacord cu prevederile Constituției.

Se ia în considerație că există riscul ca o parte din actualii judecători CSJ să nu promoveze evaluarea integrității. Menținerea acestora în CSJ după ce rezultatele evaluării vor deveni publice, va denigra imaginea sistemului judecătoresc, va reduce încrederea cetățenilor în justiție și va reduce la zero toate eforturile depuse pentru deblocarea sistemului și curățirea de elementele coruptibile.

În context, o altă consecință a nepromovării evaluării integrității constă în interzicerea prin lege de a exercita funcția de judecător sau o altă funcție de demnitate publică timp de 7 ani data rămânerii definitive a hotărârii CSM (art. 17 alin. (5) din proiect).

Drept urmare, susținem cu fermitate ideea încetării mandatului doar pentru judecătorii care nu vor promova evaluarea integrității.

Totodată, potrivit proiectului de lege, judecătorul nu va eșua promovarea evaluării integrității financiare pentru iregularități minore, fiind introdusă o marjă de 20 salarii medii pe economie drept diferență între averea/veniturile și cheltuielile subiectului evaluării.

De asemenea, proiectul prevede în art. 20 efecte ale nepromovării pentru candidații la funcția de judecător al CSJ. Se propune ca hotărârea CSM privind nepromovarea evaluării, fiind însoțită de Raportul Comisiei de evaluare, să fie transmise Consiliului Superior al Procurorilor, Uniunii Avocaților din Republica Moldova sau instituției de învățământ în care activează candidatul, pentru adoptarea deciziei în privința carierei acestuia. Astfel, fiecare organ de autoadministrare/angajator va avea posibilitatea de a decide în privința subiectului supus evaluării prin prisma criteriului de reputație ireproșabilă și a incompatibilităților de a exercita funcția/profesie respectivă.

Menționăm despre faptul că se planifică majorarea salariilor judecătorilor care vor promova evaluarea extraordinară a integrității, pentru a-i încuraja, cu condiția menținerii de către aceștia a nivelului ridicat al integrității, precum și pentru a apropia salariul judecătorilor de nivelul salariilor judecătorilor din alte state, după cum a fost reflectat în raportul CEPEJ, publicat în anul 2020. Propunerile privind sporirea remunerației judecătorilor vor fi incluse în proiectul legii pentru modificarea cadrului normativ conex.

4. Fundamentarea economico-financiară

Activitatea Comisiei de evaluare va fi asigurată din contul bugetului de stat (*din contul mijloacelor financiare prevăzute în bugetul Ministerului Justiției pentru anul 2023*), precum și al partenerilor de dezvoltare. Or, proiectul prevede posibilitatea de finanțare a activității Comisiei de evaluare și din alte surse neinterzise de lege.

Gestionarea resurselor financiare ale Comisiei de evaluare se va face de către Ministerul Justiției. Menționăm în calitate de exemplu similar de gestionare a resurselor financiare ale Comisiei de evaluare create în baza Legii nr. 26/2022.

Implementarea proiectului va implica cheltuieli de la bugetul de stat în partea ce ține de:

- **Identificarea sediului și întreținerea sediului** (ex: servicii comunale, pază, ș.a.);

Se propune ca sediul necesar pentru desfășurarea activității Comisiei de evaluare să fie identificat de către Guvernul Republicii Moldova.

- **Remunerarea membrilor naționali;**

Proiectul prevede achitarea pentru fiecare membru, desemnat de actorii interni, din contul bugetului de stat, a indemnizației lunare echivalente cu dublul salariului de funcție al Judecătorului Curții Supreme de Justiție cu vechimea în muncă de peste 16 ani, stabilit la data intrării în vigoare a proiectului de lege.

Potrivit Tabelului nr. 1 din Anexa nr. 4 la Legea nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, pentru judecătorii Curții Supreme de Justiție cu vechimea în muncă în funcția de judecător de pînă la 16 ani este stabilită clasa de salarizare 119 și coeficientul de salarizare 12,29.

De asemenea, precizăm că pentru anul 2023, pentru judecătorii Curții Supreme de Justiție a fost stabilită valoarea de referință în mărime de 2600 lei. Drept urmare, indemnizația lunară al unui membru național va constitui:

$$12,29 * 2\ 600\ lei * 2 = 63\ 910\ lei.$$

Pentru o perioadă de 9 luni (dacă proiectul va intra în vigoare la finele lunii martie anul curent), indemnizația ce urmează a fi plătită celor 3 membri de bază va constitui aproximativ:

$$(63\ 910\ lei * 9\ luni) * 3\ persoane = 1\ 725\ 570\ lei$$

În context, trebuie să subliniem faptul că în cadrul bugetului de stat pentru anul 2023, Ministerului Justiției i-au fost alocate resurse financiare **în sumă de 13978,5 mii lei** pentru implementarea reformelor ce țin de evaluarea externă extraordinară a judecătorilor și procurorilor. Avînd în vedere faptul că evaluarea integrității CSJ și a candidaților la funcția de judecător CSJ constituie una din etapele evaluării externe, sumele necesare pentru remunerarea membrilor naționali ai Comisiei de evaluare vor fi acoperite din resursele financiare destinate evaluării extraordinare a judecătorilor și procurorilor.

Cu privire la remunerarea angajaților din secretariat, menționăm că persoanele care vor fi angajate în secretariat nu vor avea statut de funcționari publici. Ca și în cazul de mai sus, cheltuielile ce țin de angajarea și remunerarea acestora vor fi asumate de către partenerii de dezvoltare.

- **Demisia judecătorilor CSJ:**

Judecătorii CSJ care nu vor dori să fie supuși evaluării extraordinare extraordinare vor putea depune cerere de demisie în termen de 20 de zile de la data notificării despre inițierea evaluării. Existența unor astfel de cereri va reclama achitarea indemnizațiilor de concediere egale cu 50% din produsul înmulțirii salariului mediu lunar al judecătorului CSJ la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător (art.26 alin.(3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului).

Cu titlu de exemplu, dacă un judecător CSJ (cu o vechime în mediu de 20 ani de activitate) decide să plece onorabil din sistem, suma necesară pentru achitarea indemnizațiilor unice de concediere pentru acesta va constitui circa 325 000 lei (32 500 lei salariul lunar * 50 % * 20 ani).

5. Modul de incorporare a proiectului în sistemul actelor normative în vigoare

Pentru implementarea eficientă a respectivului proiect sunt necesare următoarele acțiuni:

1. Comisia de evaluare va trebui să elaboreze și să aprobe în termenul stabilit în proiect Regulamentul său de organizare și funcționare;
2. Inițierea modificărilor la legislația privind salarizarea în sectorul bugetar în vederea sporirii remunerației judecătorilor CSJ care vor promova evaluarea integrității.

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului

Conform prevederilor art. 20 al Legii nr. 100/2017 cu privire la actele normative, elaborarea prezentului proiect de lege a fost demarată odată cu publicarea pe pagina web oficială a Ministerului Justiției la compartimentul Transparența decizională, directoriul “Anunțuri privind inițierea elaborării actelor normative”, a anunțului de inițiere a procesului de elaborare: (1) a *versiunii inițiale* a proiectului (parte componentă a proiectului noii legi a CSJ²⁶), (2) precum și a proiectului *în redacție nouă* – proiectul legii cu privire la evaluarea judecătorilor și candidaților la funcția de judecători ai CSJ²⁷ (urmare a comasării prevederilor Legii nr. 26/2022 și a modificărilor propuse la respectiva lege în privința evaluării judecătorilor CSJ).

În temeiul art. 32 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, proiectul a fost supus avizării la 18.08.2022 (ca parte componentă a proiectului noii legi a CSJ) și reavizării la data de 05.12.2022 (ca proiect distinct de modificare a legii nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor).

Prezentul proiect a fost înregistrat la Cancelaria de Stat cu **numărul unic 66/MJ/2023** și supus procedurii de avizare cu toate instituțiile interesate în domeniu. Proiectul a fost transmis pentru avizare și consultare publică tuturor părților interesate,

²⁶ Anunțul respectiv poate fi vizualizat la linkul: <https://www.justice.gov.md/ro/content/anunt-privind-inițierea-procesului-de-elaborare-proiectului-legii-privind-modificarea-unor-4>

²⁷ Anunțul respectiv poate fi vizualizat la linkul: <https://justice.gov.md/ro/content/anunt-privind-continuarea-procesului-de-elaborare-proiectului-legii-privind-evaluarea>

fiind plasat și pe pagina web oficială a Ministerului Justiției, la rubrica *Transparența decizională*, secțiunea *Proiecte de acte normative remise spre coordonare*, proiectul cu nr. 693.

Ulterior, avînd în vedere complexitatea proiectului de lege, acesta a fost transmis tuturor părților interesat pentru avizare/consultare repetată, fiind organizate mai multe consultări publice cu Curtea Supremă de Justiție, membrii grupului de lucru, Direcția Generală Justiție și Consumatori a Consiliului Europei și partenerii de dezvoltare.

În urma recepționării avizelor repetate de la autoritățile participante la avizare, toate propunerile și obiecțiile au fost analizate în sinteza obiecțiilor și propunerilor, fiind însoțite de argumentarea autorului proiectului, în vederea acceptării sau neacceptării acestora.

În procesul de avizare și consultare publică repetată au fost recepționate propuneri de la: Ministerul Finanțelor, Curtea Supremă de Justiție, Procuratura Generală.

Au prezentat lipsă de propuneri: Curtea de Apel Cahul, Curtea de Apel Chișinău, Curtea de Apel Comrat, Judecătoria Cahul, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Uniunea Avocaților din Republica Moldova.

Alte părți interesate nu au prezentat avizele în procesul de avizare repetată.

7. Constatările expertizei anticorupție

Întru respectarea dispozițiilor art. 34 alin. (1) din *Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative* (în continuare – *Legea nr. 100/2017*), Cancelaria de Stat, prin scrisoarea nr. 18-69-812 din 26 ianuarie 2023 a remis Centrului Național Anticorupție proiectul spre efectuarea expertizei anticorupție concomitent cu avizarea și consultarea publică a acestuia.

Remarcăm că în luna februarie 2023, anul curent, concomitent cu transmiterea proiectului legii spre avizare repetată, acesta a fost transmis repetat și Centrului Național Anticorupție.

În urma efectuării expertizei anticorupție, s-a constatat că:

- au fost respectate prevederile legale cu privire la transparența în procesul decizional;
- în textul proiectului nu au fost identificate norme contradictorii sau conflicte dintre prevederile acestuia cu reglementările altor acte normative.

Referitor la factorii de risc identificați de Centrul Național Anticorupție, menționăm că recomandările respective ale Centrului și comentariile Ministerului Justiției referitor la acestea, au fost incluse în *Sinteza recomandărilor Centrului Național Anticorupție*.

Ministru /Semnat electronic/ **Veronica MIHAILOV-MORARU**